

JÓZEF BEM

Kmicic z inżynierskim wykształceniem

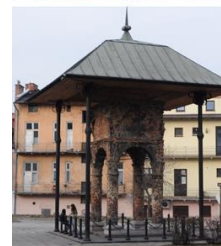
Generał inżynier Józef Z. Bem (1794-1850)

Inżynierskie wykształcenie

Inżynier, generał Józef Bem:

- ❖ ur. 14.03.1794 r. w Tarnowie; zm. 10.12.1850 r. w Aleppo;
- ❖ wykształcenie:
  - ❖ gimnazjum św. Anny w Krakowie,
  - ❖ Korpus Kadetów (artyleria, inżynieria- 1809);
  - ❖ Warszawska Elementarna Szkoła Artylerii i Inżynierów - 1810;
  - ❖ Szkoła Aplikacyjna Artylerii i Inżynierów -1811;
- ❖ studiował: arytmetykę, geometrię, trygonometrię, algebrę, topografię, zdobył praktykę w zakresie budowy fortyfikacji i mostów, języki: polski, francuski, niemiecki i rosyjski

Tarnów

Początki kariery wojskowej (1809-1826)

- ❖ 1809 r. – kanonier w wojsku ks. Józefa Poniatowskiego;
- ❖ 1812-1813 udział w wojnie Napoleona z Rosją, szybkie awanse; podporucznik – 1810; porucznik - 1812, oficer X Korpusu Artylerii (obrona Gdańska);
- ❖ Krzyż Kawalerii Legii Honorowej - 1813;
- ❖ służba w wojsku Królestwa Polskiego; adiutant polowy gen. Piotra Karola Bontempsa;
- ❖ prowadzenie (jako inżynier wojskowy) pierwszych (1815 r.) doświadczeń pirotechnicznych z raketami bojowymi w Arsenale Królewskim w Warszawie; publikacja „Doświadczenia z raketami kongrewskimi”;
- ❖ 1819 r. rozległe poparzenia w wyniku wybuchu materiałów pirotechnicznych;
- ❖ 1819-1822 wykłady zasad (stopień kapitana) fortyfikacji i artylerii (Szkoła Aplikacyjna Artylerii i Inżynierii);
- ❖ 1822 r. – wydalenie z wojska (pojedynek, członkostwo w Wolnomularstwie Narodowym);
- ❖ 1823 r. – powrót do służby wojskowej;
- ❖ 1826 r. – ostateczna dymisja z wojska Królestwa Polskiego.

Inżynier cywilny (1826-1831)

- ❖ 1826 r. - powrót na 5 lat do Galicji; w przerwie między wojną z Rosją, a powstaniem listopadowym;
- ❖ pomoc ojcu w administrowaniu majątkiem;
- ❖ dzierżawa wsi Basiówka od stryja Jakuba Bema;
- ❖ remontowanie klasztoru Karmelitanek Trzewickowych we Lwowie;
- ❖ zarządzanie majątkami Potockich i Lubomirskich;
- ❖ projektowanie i remonty gorzelni, cukrowni, fabryki papieru, kościołów, cerkwi (1826-1830);
- ❖ wprowadzanie do praktyki maszyn parowych, nowych systemów ogrzewania, podjęcie produkcji prochu;
- ❖ spokojne życie, samokształcenie, podróże, śledzenie rozwoju techniki, własne opracowania i publikacje m.in. „O machinach parowych” 1829;

Kościół Matki Boskiej Gromniczej i klasztor Karmelitanek Trzewickowych we Lwowie

W powstańczym ogniu (1831-1832)

Powstanie listopadowe:

- ❖ 10.03.1831 r. powrót do Warszawy; (awans na majora) dowództwo 4 Brygady Artylerii Konnej;
- ❖ udział w zwycięskich bitwach: wieś Domanice, Iganie (stopień podpułkownika), Przetycz, Orzyc, Długosiodło;
- ❖ obrona Ostrołęki – śmiała szarża ułanów (stopień pułkownika) – zmniejszenie polskiej klęski i umożliwienie wycofania się resztek polskiej armii; odniesienie poważnych ran;
- ❖ obrona Warszawy – naczelny dowódca Artylerii Armii Czynnej, Złoty Krzyż Orderu Virtuti Militari – awans na generała brygady;
- ❖ upadek powstania, wycofanie się do Prus (Elbląg, Kwidzyń) rozwiązanie jednostki.

Generał inżynier Józef Z. Bem (1794-1850)

Emigracja (1832-1848)

- ❖ wyjazd przez Niemcy do Francji (Wielka Emigracja; Hôtel Lambert, zwolennik Adama Czartoryskiego);
- ❖ organizacja pomocy polskim powstańcom uciekającym przed represjami – punkt przetrwania w Niemczech i Szwajcarii (Antoni Patek);
- ❖ próby organizacji polskiego wojska w różnych krajach m.in. w Portugalii (interwencja Rosji – uwięzienie na 2 miesiące w wieży Belém) zamach na życie J. Bema;
- ❖ kłopoty materialne (1843 r. – bankructwo) i zdrowotne (ropiejące rany); ratunkiem spadek;
- ❖ działalność społeczna (tworzenie towarzystw artystycznych i technicznych), kulturalna w tym wydawnicza;
- ❖ słuchacz słynnej paryskiej Szkoły Dróg i Mostów (École nationale des ponts et chaussées);
- ❖ propagowanie kształcenia technicznego jako podnoszenie kwalifikacji i pomoc w znalezieniu pracy.

Prezes Towarzystwa Politechnicznego Polskiego (1835-1837)

Współzałożyciel Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu w 1832 r.

Towarzystwo Politechniczne Polskie (TPP) – Paryż, 15.03.1835 r.

Założone w Paryżu 15.03.1835 r. z inicjatywy gen. J. Bema – prezesa, w celu udzielania pomocy Polakom – przedstawicielom zawodów technicznych przebywającym na emigracji we Francji, m.in. w podejmowaniu studiów na francuskich wyższych uczelniach technicznych. Aktywnie działało do połowy 1836 r.

O bardzo trudnej materialnej sytuacji emigracji polskiej zaświadcza pośrednio także poniższa korespondencja Bema do Chopina:

Kochany Szopciu. Towarzystwo nasze ma ludzi bardzo świątłych i uczonych i bardzo wiele może, ale dotąd bardzo jest ubogie. Kasa potrzebuje na przykład dzisiaj prosić Cię, abyś jej chciał nadesłać nie tylko to, co by wypadło za dawnych 12 biletów, ale jeszcze za 6 nowych, które tu znajdziesz. To Cię przymusi do zatrudnienia się koniecznie jej interesami — a ze swojej strony rachować możesz, że Towarzystwo najprzyjemniej będzie zatrudniać się Twoimi, jeżeliby jakie były. Ściskam Cię serdecznie J. Bem

Kronika Emigracji Polskiej 1835-1836 podpisana przez J. Bema

Towarzystwo politechniczne polskie, otrzymawszy upoważnienie od Rządu, rozpoczyna działanie swoje. Wszyscy Polacy, którzy by chcieli skorzystać z jego urządzeń zechcą przesać próby swych robót wraz z deklaracjami stosownie do przepisów ustaw tegoż towarzystwa: a la Societe politechnique polonaisse R. d'Alger, N 6. Listy lub pakiety nie frankowane przyjmowane nie będą. Ustaw towarzystwa dostać można w Biórze tegoż towarzystwa R. d'Alger, N 6. po cenie, 1 fr.

Towarzystwo politechniczne polskie wydawać będzie stosownie do artykułu art. 8 ustaw swoich Dziennik poświęconych gałęziom nauk, sztuk, kunsztów, rolnictwa i rzemiosł. Umieszczając w nim wszystko co światli Polacy bawiący teraz za granicą za wzorowe dla Polski uznają, i co terażniejszego stanu kraju zastosowane być może. (...) Nie teorye, nie myśli, ale tylko rzeczy doświadczeniem sprawdzone, i za wzorowe przez znawców uznane, w dzienniku niniejszym umieszczane będą.

Kronika Emigracji Polskiej 1835-1836 podpisana przez J. Bema

Towarzystwo politechniczne polskie uczyniło potrzebne kroki do otwarcia na rok szkolny następny po kilka miejsc dla Polaków, w szkołach następujących: w szkole politechnicznej, dróg i mostów, górnictwa, sztuk pięknych (w wydziałach malarstwa, rzeźbiarstwa, sztycharstwa i architektury) sztuk i rękodzielni, weterynaryi, leśnictwa, handlu, marynarki, artylleryi i inżynieryi; dołoży przytem wszelkiego starania aby rodacy, którzy examinem udowodnią iż do iednego z wydziałów w wyżej wymienionych dostateczne usposobienie posiadają, otrzymają Paszporta tudzież koszta podróży dla udania się w miejsce swego przeznaczenia.

Wiosna Ludów

- ❖ powrót do Lwowa (sierpień.1848 r.) i próby utworzenia oddziałów powstańczych;
- ❖ wyjazd do Wiednia 14.10.1848 r. i udział w rewolucji wiedeńskiej, zamach na życie, kolejne rany, wyrok śmierci;
- ❖ ucieczka do Budapesztu i kolejny zamach na życie; aktywny udział w rewolucji węgierskiej (mianowany przez Lajosa Kossutha), 13.12.1848 r. obejmuje dowództwo armii węgierskiej w Siedmiogrodzie i Banacie;
- ❖ dwa legiony polskie w Siedmiogrodzie (gen. J. Bema i gen. Józefa Wysockiego);
- ❖ słynny poeta węgierski Sándor Petőfi, adiutant J. Bema powiedział: *Bemowi zawdzięczam więcej niż Ojcu. Ojciec dał mi życie, Bem – honor;*
- ❖ Józef Bem – bohater Węgier otrzymuje (1849) Krzyż Wielki Orderu Św. Stefana z gwiazdą orderową z diamentem wyjętym z korony pierwszego króla Węgier – Stefana I Świętego;
- ❖ sojusz rosyjsko-austriacki – upadek powstania (13.08.1849 r.), ucieczka rannego J. Bema do Turcji, chęć walki z zaborcami.

Wiosna Ludów

Poeta węgierski Sándor Petőfi, adiutant generała, zapragnął ukazać nie tylko wojsku i narodowi ale całemu światu wielkość postaci generała Bema i w marcu 1849 r. napisał wiersz pod tytułem

Armia Siedmiogrodzka:

*Zwycięzimy, wszak Bem naszym wodzem,
Mistrz włości, ludów obrońca!
Blaskiem zemsty pulsuje przed nami
Ostrołęki gwiazda krwawiąca.*

*On na czele, jego broda biała
Niczym biały sztandar powiewa,
Niczym symbol wywalczonej glorii
I pokoju, który nas czeka.*

Murad Pasza

- ❖ wstąpienie do armii Sułtana, przejście na islam;
- ❖ ugoda Turcji z Rosją (29.12.1849); internowanie do Aleppo; zakaz odwiedzania kościołów, meczetów i bazarów; ścisły nadzór strażników tureckich;
- ❖ powrót do prac inżynierskich (złóża saletry, siarki i żelaza pod Aleppo);
- ❖ zezwolenie od władz tureckich (jesień 1850 r.) na budowę rafinerii saletry; dofinansowanie 50 tys. piastrów;
- ❖ rozpoczęcie produkcji i zatrudnianie byłych żołnierzy polskich i węgierskich;
- ❖ powstanie Beduinów przeciw chrześcijaństwu w Turcji i Syrii, bohaterska i zwycięska obrona Aleppo; Murad Pasza – bohater Turcji;
- ❖ malaria azjatycka - śmierć 10.12.1850, pochowany w Aleppo, przed śmiercią powiedział: *Polsko ja Cię już nie zbawię.*

Uroczyste pożegnanie

- ❖ Pochowany na muzułmańskim cmentarzu wojskowym Dżebel-el-Isam. Ponad 70 lat od jego śmierci w Polsce powołano „Komitet Sprowadzenia do Kraju Zwłok Generała Józefa Bema”, z udziałem m.in. marszałka Józefa Piłsudskiego. Postanowiono, że prochy generała spoczną w jego rodzinnym Tarnowie, na wyspie w Parku Strzeleckim (mauzoleum wg projektu prof. Szyszko-Bohusza).

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3443-4

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3443-10

Generał inżynier Józef Z. Bem (1794-1850)

Uroczyste pożegnanie

- ❖ 20.06.1929 r. w syryjskim Aleppo dokonano ekshumacji. Trumnę przewieziono najpierw do Budapesztu, 27 czerwca wystawiono w Muzeum Narodowym.
- ❖ Trumna z prochami przyjeżdża 29.06.1929 pociągiem do Polski. Powitano ją w Dzierżycach, honory wojskowe: 21 salw armatnich, odegranie hymnów Polski, Węgier i Turcji.

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3445-1

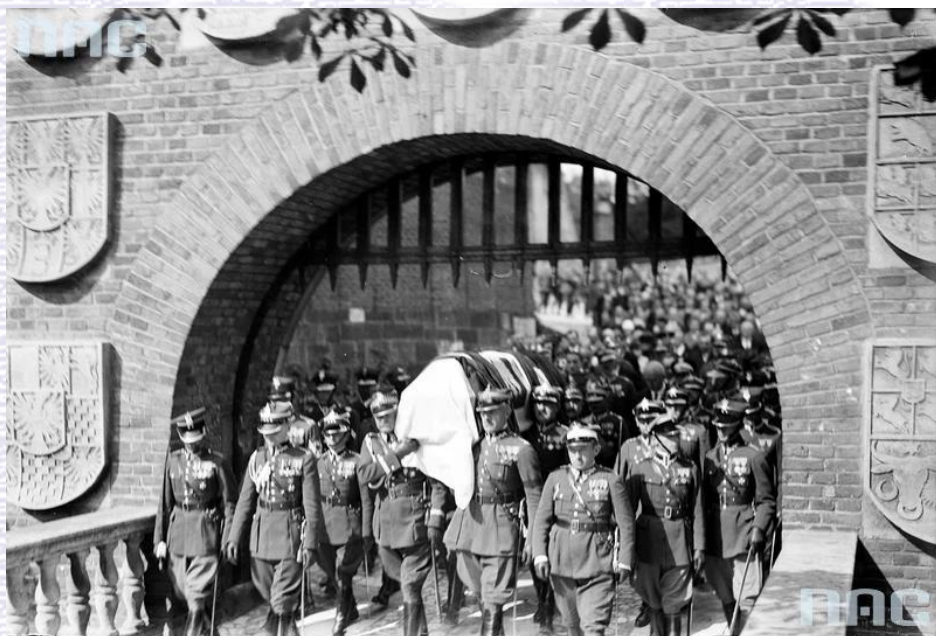
Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3446-4

Generał inżynier Józef Z. Bem (1794-1850)

Uroczyste pożegnanie

- ❖ Przejazd do Krakowa, 29.06.1929 r. trumna wystawiona na dziedzińcu wawelskim;
- ❖ 30.06.1929 r. przejazd do Tarnowa. Trumnę złożono w sarkofagu na kolumnach dopiero 1 lipca;
- ❖ Sprowadzenie prochów generała Bema było jedną z największych uroczystości patriotycznych w odrodzonej Polsce.

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3448-2

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-P-3449-19

Generał inżynier Józef Z. Bem (1794-1850)

W rok po śmierci generała, będący na wygnaniu w Paryżu poeta **Cyprian Kamil Norwid**, który żywił szczególny szacunek do tego bohatera, napisał utwór pt. ***Bema pamięci żałobny rapsod***:

*Czemu, Cieniu, odjeżdżasz, ręce złamawszy na pancierz,
Przy pochodniach, co skrami grają około twych kolan?
Miecz warzynem zielony i gromnic płakaniem dziś polan,
Rwie się sokół i koń twój podrywa stopę jak tancerz.
- Więcej, więcej proporce i zawiewają na siebie,
Jak namioty ruchome wojsk koczujących na niebie.
Trąby długie we tkaniu aż się zanoszą, i znaki
Pokłaniają się z góry opuszczonymi skrzydłami,
Jak włócznie przebite smoki, jaszczury i ptaki...
Jako wiele pomysłów, któreś dościgał włócznie...*

DZIĘKUJĘ ZA WYSŁUCHANIE
EWA MAŃKIEWICZ-CUDNY
PREZES FSNT-NOT